

Rättsenheten

Begäran om författningsändring när det gäller direktåtkomst till belastningsregistret

1. Sammanfattning

Domstolsverket föreslår att de allmänna förvaltningsdomstolarna ska ges rätt till direktåtkomst till uppgifter i belastningsregistret. På så sätt ges de allmänna förvaltningsdomstolarna samma möjlighet som de allmänna domstolarna till direktåtkomst till belastningsregistret i fråga om nämndemän som ska tjänstgöra vid domstolen.

Syftet med förslaget är att förbättra och effektivisera administrationen på domstolarna för hantering av nämndemän samt att skapa enhetliga regler och möjligheter för de olika domstolsslagen.

2. Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1134) om belastningsregister

Domstolsverket föreslår att 20 § förordningen (1999:1134) om belastningsregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §¹

Transportstyrelsen får ha direktåtkomst till uppgifter ur belastningsregistret i ärenden som rör körkortstillstånd, körkort, traktorkort, taxiförarlegitimation, tillstånd till yrkesmässig trafik eller taxitrafik, biluthyrning och transporttillstånd eller tillstånd för att få driva en redovisningscentral för taxitrafik. Transportstyrelsen får vidare ha direktåtkomst till uppgifter ur belastningsregistret för det ändamål som anges i 16 d §.

Socialstyrelsen får ha direktåtkomst till uppgifter ur belastningsregistret i ärenden enligt 16 c § första stycket 1. Inspektionen för vård och omsorg får ha direktåtkomst till uppgifter ur belastningsregistret i ärenden enligt 16 c § första stycket 2

En länsstyrelse får ha direktåtkomst till uppgifter ur belastningsregistret i ärenden om godkännande och tillsyn av personal vid bevakningsföretag, i ärenden enligt förordningen (2011:155) om auktorisation av delgivningsföretag, i ärenden om godkännande av skyddsvakt enligt skyddsförordningen (2010:523) samt i ärenden enligt lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap.

En allmän förvaltningsdomstol får ha direktåtkomst till uppgifter ur belastningsregistret i fråga om en nämndeman som ska påbörja tjänstgöring i domstolen.

Direktåtkomsten ska begränsas till att endast gälla sådana uppgifter som myndigheterna har rätt att få ut enligt denna förordning.

¹ Senaste lydelse 2016:737.

3. Direktåtkomst till uppgifter i belastningsregistret

3.1 Gällande lagstiftning

Av 4 kap. 6 § rättegångsbalken och 20 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar framgår att endast den får utses till nämndeman som med hänsyn till omdömesförmåga, självständighet, laglydnad och övriga omständigheter är lämplig för uppdraget. Vidare anges att domstolen ska kontrollera behörigheten och, i fråga om laglydnad, lämpligheten hos den som har utsetts till nämndeman. Kravet på kontroll av nämndemäns lämplighet utifrån laglydnadssynpunkt infördes i september 2014 och behandlas i propositionen Nämndemannauppdraget – stärkt förtroende och högre krav (prop. 2013/14:169 s. 15 f.) Kontrollen ska omfatta både nyvalda och omvalda nämndemän.

I instruktionerna för de olika domstolarna framgår hur de ska fullgöra kontrollen av nämndemännens laglydnad. Av 43 b § förordningen (1996:382) med förvaltningsrättsinstruktion framgår att innan en nämndeman påbörjar en tjänstgöringsperiod i domstolen ska förvaltningsrätten inhämta uppgifter om honom eller henne ur belastningsregistret enligt förordningen (1999:1134) om belastningsregister, om det inte möter något hinder enligt 7 § lagen (1998:620) om belastningsregister. Motsvarande regel finns för tingsrätt i 50 b § förordningen (1996:381) om tingsrättsinstruktion, för hovrätt i 44 a § förordningen (1996:379) med hovrättsinstruktion samt för kammarrätt i 44 a § förordningen (1996:380) med kammarrättsinstruktion.

Av 7 § lagen om belastningsregister framgår att myndigheten ska göra en proportionalitetsavvägning mellan behovet av att få ta del av uppgifterna i belastningsregistret mot den olägenhet som det innebär för den som berörs.

Enligt 10 § första stycket 21 förordningen om belastningsregister har de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna rätt att få uppgifter ur belastningsregistret i fråga om nämndemän som ska påbörja tjänstgöring i domstolen. Vidare framgår det av 19 § att bl.a. de allmänna domstolarna får ha direktåtkomst till uppgifter i belastningsregistret. De allmänna förvaltningsdomstolarna har inte sådan direktåtkomst.

3.2 Behovet av en förordningsändring

I Sveriges Domstolar tjänstgör ca 8 200 nämndemän. Varje nämndeman som påbörjar en tjänstgöringsperiod ska kontrolleras. Detta innebär att året efter ett ordinarie riksdagsval, dvs. under hösten 2019, ska domstolarna kontrollera ca 8 200 nämndemän. I genomsnitt avslutar ca 15 procent av nämndemännen sina uppdrag i förtid, vilket innebär att nya nämndemän måste väljas och därmed kontrolleras. Det behöver därför genomföras ytterligare ca 1 230 kontroller löpande under pågående mandatperiod.

I dag går kontrollen i de flesta fall till på följande sätt. Domstolarna upprättar en lista med uppgifter om de nämndemän som ska kontrolleras. Formuläret sänds till Polismyndigheten via post eller e-post. Polismyndigheten skickar därefter utdraget per post till domstolarna. Det kan ta 3–4 dagar, men ibland även längre tid, innan domstolarna har fått utdraget ur belastningsregistret. Från Polismyndigheten levereras ett utdrag per person och dessa måste granskas manuellt. Denna hantering innehåller således flera manuella och tidskrävande moment både i domstolarna och hos

Polismyndigheten, vilket gör att det kan ta lång tid innan domstolens kontroll av samtliga nämndemän är avklarad.

Som ett led i Domstolsverkets arbete med att stödja, förbättra och effektivisera administrationen inom Sveriges Domstolar, har Domstolsverket tagit fram ett administrativt stöd för hantering av nämndemän, Nämndemannastödet. Stödet hanterar bl.a. schemaläggning och kallelser till förhandling. Uppgifter som är av betydelse för hanteringen av nämndemän kan också registreras, t.ex. uppgifter om huruvida nämndemannens behörighet och lämplighet har kontrollerats eller om nämndemannen har genomgått introduktionsutbildning. För att underlätta och därigenom effektivisera denna relativt omfattande administration vill Domstolsverket införa en funktion i Nämndemannastödet som genom direktåtkomst ger domstolarna tillgång till uppgifterna i belastningsregistret genom ett helt digitalt förfarande.

Förutom en effektivare administration förväntas en sådan funktion medföra en förbättring utifrån ett informationssäkerhets- och personuppgiftshanteringsperspektiv. En digital hantering medför att personkretsen som hanterar beställningarna kan begränsas på ett enkelt och tydligt sätt. Systemets loggar medför en god spårbarhet där det i efterhand kan kontrolleras vem som har haft tillgång till och hanterat vilka uppgifter. Vidare kommer systemet att utformas på ett sådant sätt att det endast blir möjligt att begära utdrag i fråga om personer som är eller ska registreras som nämndemän i systemet.

Som redogjorts för ovan får de allmänna domstolarna ha direktåtkomst till uppgifter i belastningsregistret. Eftersom domstolarna har rätt att inhämta belastningsregisterutdrag i fråga om nämndemän som ska påbörja sin tjänstgöring i domstol, har de allmänna domstolarna redan i dag möjlighet att få direktåtkomst till utdraget för kontroll av nämndemän. Domstolsverket arbetar med att utveckla en sådan funktion i Nämndemannastödet.

De allmänna förvaltningsdomstolarna har däremot inte rätt till direktåtkomst till uppgifter i belastningsregistret. Reglerna för de olika domstolsslagen bör vara enhetliga och omotiverade olikheter och hinder bör undanröjas. Med hänsyn till detta och de skäl som anförts ovan anser Domstolsverket att det är motiverat att även de allmänna förvaltningsdomstolarna får rätt till direktåtkomst till uppgifter i belastningsregistret för att på ett effektivare sätt kunna kontrollera laglydnaden hos nämndemän.

Av 6 § första stycket 3 lagen om belastningsregister framgår att de allmänna förvaltningsdomstolarna har rätt att begära belastningsregisterutdrag för prövning enligt 2 § första stycket 4. Av sistnämnda bestämmelse framgår att belastningsregister ska föras för att ge information om sådana belastningsuppgifter som behövs i verksamhet hos Polismyndigheten och andra myndigheter vid sådan lämplighetsprövning, tillståndsprövning eller annan prövning som anges i författning. I vilka fall och i vilken omfattning de allmänna förvaltningsdomstolarna kan begära belastningsregisterutdrag enligt dessa bestämmelser har inte varit föremål för närmare analys inom ramen för denna begäran. Därför föreslår Domstolsverket att rätten till direktåtkomst till belastningsregisteruppgifter för de allmänna förvaltningsdomstolarna begränsas till uppgifter i fråga om nämndemän som ska påbörja tjänstgöring i domstolen. Det finns skäl att placera den nya bestämmelsen i 19 § eller enligt förslaget i 20 § förordningen om belastningsregister.

4. Konsekvenser av förordningsändringen

Huvudsyftet med förslaget i denna begäran är att de gemensamma resurserna inom Sveriges Domstolar ska användas på ett mer effektivt sätt.

De allmänna domstolarna har redan i dag ett författningsstöd för direktåtkomst. Funktionen kommer därför att utvecklas även utan föreslagen förordningsändring. Förslaget bedöms därför inte medföra några extra kostnader för Sveriges Domstolar. Med direktåtkomst erhålls utdragen direkt och för administrationen på domstolarna

skulle det innebära en effektivitetsvinst att endast granska utdragen och vid behov skriva ut innehållet. Handläggningstiden kommer därmed att förkortas avsevärt och tidsbesparingen innebär att nämndemän kan börja arbeta vid domstolarna tidigare, vilket är särskilt viktigt i de fall det utses ersättare för nämndemän som avslutat sitt uppdrag i förtid.

Den andra stora nyttan är den ökade säkerheten. När beställningen sker direkt genom verksamhetsstödet blir beställningarna möjliga att följa upp genom loggar. Det blir också möjligt att inskränka möjligheten att beställa belastningsregisterutdrag till de personer som ska registreras i systemet för Nämndemannastöd och att det endast kan göras av anställda inom domstolen med viss behörighet. En annan viktig aspekt är att det administrativa arbetet vid hantering av nämndemän för de olika domstolsslagen blir likvärdigt och omotiverade skillnader undanröjs.

Sammanfattningsvis anser Domstolsverket att förslaget skapar möjligheter som innebär att de gemensamma resurserna inom Sveriges Domstolar kan användas på ett mer effektivt sätt. Förslaget rymms inom befintliga budgetramar.